

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

5 vtrum diuida[n]tur co[n]uenienter in virtutes politicas, purgatorias
purgati animi, & exemplares.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

Vtrū circa diuersas passiones diuersae sint virtutes morales.

Intra art. 5. cor.

q. 25. art. 1. & 2.

q. 23. art. 4.

Li. 3. Eth. ca. 6. & 10. & 11. q. cap. 4. & 5. to. 5.

q. 23. art. 1.

AD QVARTVM sic proceditur. Vt q. circa diuersas passiones nō sint diuersae virtutes morales. Eorum enim quae conueniunt in principio & fine, vnus est habitus, sicut patet maximo in sciētijs: sed omnium passionum vnū est principium, scilicet delectationē, vel tristitiā, vt supra habitum est, ergo circa omnes passiones est vnā tantū moralis virtus.

¶ 2 Præ. Si circa diuersas passiones essent diuersae virtutes morales, sequeretur q. tot essent virtutes morales, quot passiones. sed hoc patet esse falsum: quia circa oppositas passiones est vnā & eadem virtus moralis, sicut fortitudo circa timores & audacias, temperantia circa delectationes & tristitias: nō ergo oportet quod circa diuersas passiones sint diuersae virtutes morales.

¶ 3 Præ. Amor, concupiscētia, & delectatio sunt passiones specie differentes, vt supra habitū est, sed circa oēs has est vnā virtus, scilicet temperantia, ergo virtutes morales non sunt diuersae circa diuersas passiones.

SED CONTRA est, q. fortitudo est circa timores & audacias, temperantia circa concupiscētiā, māfuetudo circa iras, vt dicitur in 3. & 4. Ethic.

RESPON. Dicendum, q. non potest dici q. circa oēs passiones sint vnā sola virtus moralis. Sūt enim quedam passiones ad diuersas potentias p̄tinentes: alie nanq. pertinent ad irascibilem: alie ad concupiscibilem, vt supra dictum est: nec tamē oportet q. omnis diuersitas passionū sufficiat ad virtutes morales diuersificandas. Primō quidē, quia quedā passiones sunt quae sibi opponuntur s̄m contrarietate, sicut gaudiū & tristitia: timor & audacia, & alia huiusmodi: & circa hōi passiones sic oppositas, oportet esse vnā & eandē virtutē. Cū enim virtus moralis in quadā medietate consistat, mediū in contrariis passionibus s̄m eandē rōnem instituitur: sicut & in naturalibus idē est mediū inter cōtraria, ut inter album & nigrū. Secundo, quia diuersae passiones inueniuntur s̄m eundem modum rationi repugnantes, puta, s̄m impulsū ad id quod est contra rationem, vel s̄m retractionē ab eo quod est secundum rationē: & ideo diuersae passiones concupiscibilis non p̄tinent ad diuersas virtutes morales, quia eorū motus secundū quendam ordinem seinuicem consequuntur, utpote ad idē ordinatū. s̄m ad cōsequendum bonum, vel ad fugiendū malū; sicut ex amore procedit concupiscētia, & ex concupiscētia puenit ad delectationē. Et eadē rō est de oppositis: quia ex odio sequitur fuga, vel abominatio, quae pducit ad tristitiā. Sed passiones irascibilis non sunt vnus ordinis, sed ad diuersa ordinantur. Nā audacia & timor ordinantur ad aliquod magnū periculū: spes & desperatio ad aliquod bonū arduū: ira autē ad superandū aliquod cōtrariū, quod nocuentū intulit, & ideo circa has passiones diuersae virtutes ordinantur, utpote temperantia circa passiones concupiscibilis: fortitudo circa timores & audacias; magnanimitas circa sp̄e & desperationē; māfuetudo circa iras.

AD PRIMVM ergo dicendū, q. omnes passiones conueniunt in uno principio, & fine cōmuni, non autem in uno proprio principio, seu fine. unde hoc non sufficit ad unitatem virtutis moralis.

AD SECVNDVM dicendū, q. sicut in naturalibus

Idem est principium, quo receditur ab uno principio & acceditur ad aliud, & in rationalibus est eadem ratio contrariorum: ita etiam virtus moralis, quae in modum naturae rationi consentit, est eadem contrariarum passionum.

AD TERTIUM dicendum, q. illae tres passiones ad idem obiectum ordinantur secundum quendam ordinem, ut dictum est, & ideo ad eadem virtutem moralem pertinent.

ARTICVLVS V. Vtrum virtutes morales distinguantur secundū diuersa obiecta passionum.

AD QVINTVM sic procedit. Videtur q. virtutes morales nō distinguantur secundū obiecta passionum. Sicut enim sunt obiecta operationū: sed virtutes morales, quae sunt circa operationes, non distinguuntur s̄m obiecta operationum. ad eandem enim virtutem iustitiae p̄tinet emere, vel uendere domum, & equum.

ergo etiā nec virtutes morales quae sunt circa passiones, diuersificuntur p̄ obiecta passionum. ¶ 2 Præ. Passiones sunt quidam actus, vel motus appetitus sensitui: sed maior diuersitas requiritur ad diuersitatem habituum, quam ad diuersitatem actuum. diuersa igitur obiecta, quae non diuersificant speciem passionis, nō diuersificant speciem virtutis moralis, ita scilicet q. de oibus delectationibus erit vnā virtus moralis: & similiter est de alijs.

¶ 3 Præ. Magis & minus non diuersificant speciem: sed diuersa delectabilia non differunt nisi s̄m magis & minus. ergo omnia delectabilia pertinent ad vnā speciem virtutis, & eadē rōne oīa terribilia, & similiter de alijs, nō ergo virtus moralis distinguuntur secundum obiecta passionum.

¶ 4 Præ. Sicut virtus est operatiua boni, ita est impeditiua mali: sed circa concupiscētiā bonorū sunt diuersae virtutes, sicut temperantia circa concupiscētiā delectationum tactus, & eutrapelia circa delectationes ludī. ergo et circa timores malorum debent esse diuersae virtutes.

SED CONTRA est, q. castitas est circa delectabilia venereorū; abstinentia uerō est circa delectabilia ciborum, & eutrapelia circa delectabilia ludorum.

RESPON. Dicendū, q. perfectio virtutis ex ratione depēdet; perfectio autē passionis ex ipso appetitu sensitiuo. vnū oportet q. virtutes diuersificent s̄m ordinē ad rationem; passiones autem se cūdum ordinem ad appetitum.

Super Quaestione 60. Articulus quintus.

Missis singulis articulis tertio & quarto, quia ille in secundo articulo, hic in quinto agitur: in articulo quinto dubium primo occurrit simpliciter, & ad hominē de subiecto numerarum virtutum: sed discussio simpliciter singularum in propriis tractatibus in secunda secūde erit discussio uero ad hominē hic occurrit.

Videtur enim auctor sibi ipsi contrarius de subiecto liberalitatis & magnificētie. Nam hic utramque ponit in appetitu sensitiuo, illam in concupiscibili, hanc in irascibili: & circa passiones sicut alias enumerat virtutes, in 3. autem sent. dist. 2. artic. 4. questio. 3. & in primo contra Ge. cap. 93. & quod plus uiget, superius in prima parte questio. 1. artic. 1. ad primum, expresse ponit eas in uoluntate, & non in parte sensitua, & circa operationes ut distinguuntur cōtra passiones.

Ad hoc dicitur, q. tam liberalitas, quam magnificētia respiciunt passionem & operationem, illam propinque, hanc remote: & quod in quantum respicit operationem cum sua materia, puta sumptus pecuniae, est in uoluntate: pro quanto respicit passionem, est in concupiscibili. Et probatur hanc esse mentem auctoris, quia ut pecunia, quae est principalis actus istarum virtutum, est actus uoluntatis: quae uti est actus uoluntatis, ut patet Ippolitus. Sed ista solutio nihil ualeat, quia cum vnā uirtus non possit esse in duobus potentijs subiectiue

tio aut non. & subtiliter dicitur quia cum habitu ad rationem constituit virtutis obiectum, & diuersa habitudo diuersam obiectum, passio quae secundum se importat aliquid abducens a ratione, importat aliquid egens virtute ad consonam reddendam ipsam rationi, & secundum diuersas proprii obiecti materias diuersimode ad rationem se habere potest. & sic diuersa virtutum obiecta constituit. Operatio autem quia secundum se rationi non repugnat secundum omnem sui obiecti materiam, eodem modo ad rationem se habet. Tertia autem, quia hic habes quasi exceptionem ab illa maxima, Magis, & minus non variant speciem: dico autem quasi exceptionem, quia reuera non est exceptio, sed per accidens magis & minus variant hic speciem quia per adiuncta eis diuersam speciem habitudinem ad rationem, ut in littera dicitur. Vltima autem, quia aurea est tota, & semper memoriam mandanda: vnum tamen restat mirandum in hac materia, quare Aristoteles nullam virtutem moralem posuit circa passionem tristitiae propriam illi, & tot circa delectationis passionem, si suscepta esset hic proportio assignanda sufficienter virtutum moralium, reddenda esset ratio: sed quia nec author hoc suscepit, nec Aristoteles modo exponitur, alteri loco referretur.

Lib. 4. Ethic. 6. co. 5.

Li. 4. eth. c. 8. to. 5. Lib. 2. eth. c. 7. & lib. 4. eth. to. 5.

D. 8. 5.

In corp. ar.

Ad PRIMUM ergo dicendum, quod omnia obiecta eiusdem operationis secundum speciem, eandem habitudinem habent ad rationem, non autem omnia obiecta eiusdem passionis secundum speciem: quia operationes non repugnant rationi, sicut passiones.

Ad SECUNDUM dicendum, quod alia ratione diuersificantur passiones, & alia virtutes, sicut dictum est.

Ad TERTIUM dicendum, quod magis & minus non diuersificant speciem, nisi propter diuersam habitudinem ad rationem.

Ad QUARTUM dicendum, quod bonum fortius est ad mouendum, quam malum: quia malum non agit nisi virtute boni, ut Dio. dicit 4. cap. * de diu. no. vnde malum non facit difficultatem rationi, quae requirat virtutem, nisi sit excellens, quod videtur esse vnum in vno genere passionis. Vnde circa iras non ponitur nisi vna virtus, scilicet mansuetudo, & similiter circa audacias vna sola, scilicet fortitudo. Sed bonum ingerit difficultatem, quae requirit virtutem, etiam si non sit excellens in genere talis passionis: & ideo circa concupiscentiam ponuntur diuersae virtutes morales, ut dictum est.

cap. 4. par. 4. inter pri. & medium.

In corp. ar.

QVAESTIO LXI. *Super Quaestiones sexagesimas primas.*

¶ *Super Quaestiones sexagesimas primas.*

¶ *N* in q. 61. aduerte Nouitiae, cardinalis vocabulum ab Ambro. forte primum introductum, a cardine fm Grammatici denotatum: quia non nisi metaphorice virtuti conuenit, & metaphorae a scientia eiecitur: sicut ab Arist. in 2. Pol. idcirco author metaphorae explanans, in quo sensu disputandum sit in primi articuli titulo ait Cardinales, seu principales cardines em sustinetes ostendit, principia sunt sustinenti fixaeque versandi ostij. Et inde cardinales ille dicitur res, seu dignitates, quae quasi sustinent, formant; alias, quasi sup eas innixas, quod est principatum tenere: & inde virtutes illae dicitur cardinales, quae virtuosam vitam sustinent, & super quas vniuersa studia virtutis firmantur, ac operum propria explet, quod est esse inter virtutes principales simpliciter, non respectu illius, vel illius. Et nota Nouitiae, quae in quaeritur de principalibus habitibus, sed virtutibus, ita quae intentione & intentione virtutis ut sic operatur, an principalis debeatur moralibus, quod est comparare morales intellectibus, duo enim tantum posita sunt virtutum genera humanarum, de quibus autor thesauri in corpore se loquitur, & hoc propter virtutes theologicas.

EINDE considerandum est de virtutibus cardinalibus.

¶ **E**T CIRCA hoc quaeruntur quatuor.

¶ **P**rimo, Vtrum virtutes morales debeant dici cardinales, vel principales.

¶ **S**ecundo, de numero earum.

¶ **T**ertio, quae sint.

¶ **Q**uarto, Vtrum differant ab inuicem.

¶ **Q**uinto, Vtrum diuidantur conuenientes in virtutes politicas, & purgatorias, & purgati animi, & exemplares.

ARTICVLVS PRIMVS.

De virtutibus cardinalibus, in quinque articulos diuisa.

AD PRIMUM sic procedit. **V**trum virtutes morales non debeant dici cardinales, seu principales. Quae nex opposito diuiduntur, sunt simul naturae, ut dicitur in * Predicamentis, & sic vnum non est altero principalis: sed omnes virtutes ex opposito diuiduntur generis virtutis, ergo nulla earum debent dici principales.

¶ **2** Praet. Finis principalior est his quae sunt ad finem: sed virtutes theologicae sunt circa finem, virtutes autem morales sunt circa ea quae sunt ad finem, ergo virtutes morales non debent dici principales, seu cardinales, sed magis theologicae.

¶ **3** Praet. Principalis est quod est per essentiam, quod est participatio: sed virtutes intellectuales ponunt ad rationale per essentiam, virtutes autem morales ponunt ad rationale per participationem, ut supra dictum est, ergo virtutes morales non sunt principales, sed magis virtutes intellectuales.

SED CONTRA est quod Amb. dicit super Lucam, exponens illud, Beati pauperes Spiritu. Scimus virtutes esse quatuor cardinales, scilicet temperantiam, iustitiam, prudentiam, fortitudinem: haec autem sunt virtutes morales, ergo virtutes morales sunt cardinales.

RESPON. Dicendum, quod cum simpliciter de virtute loquimur, intelligimur loqui de virtute humana. Virtus autem humana, ut supra dictum est, fit in parte intellectus, quae requirit relectitudinem appetitus humani. n. virtus non solum facit in cultura bene agendi, sed ipsum est usum boni operis causa.

¶ *Super Quaestiones 61. Articulum primum.*

¶ *N* in articulo 1. quod 61. nota vir speculatiue, responeat ad primum. & inde species, quam bene de analogia nominum alibi scriptum est.